

Alicja Sekuła

ROZWÓJ MAŁYCH MIAST W ŚWIETLE WYDATKÓW INWESTYCYJNYCH – NA PRZYKŁADZIE GMIN MIEJSKICH WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Wprowadzenie

Współczesne badania regionalne coraz więcej uwagi poświęcają problematyce metropolizacji przestrzeni oraz konsekwencjom ekonomicznym, przestrzennym i społecznym tego procesu. Należy pamiętać, że w bliższym lub dalszym otoczeniu metropolii znajdują się mniejsze ośrodki miejskie, które są nie tylko elementem krajobrazu i przestrzeni, ale i ośrodkami gospodarczymi i społecznymi. Pełnią one szczególne znaczenie gospodarcze i społeczno-kulturowe, zwłaszcza dla otaczającego obszaru. Nierzadko podejmując próbę określenia swojej roli i miejsca w zmieniającej się strukturze przestrzennej regionu, szukają nowych impulsów rozwojowych, które zwiększają szanse na poprawę warunków życia lokalnych społeczności.

Jednym z czynników rozwojowych jest poprawa stanu infrastruktury. Od strony ekonomicznej zaangażowanie w ten proces widoczne jest pod postacią wydatków inwestycyjnych. Celem pracy jest określenie i analiza wielkości wydatków inwestycyjnych małych miast mających status gminy miejskiej, określenie znaczenia tych wydatków w budżetach jednostek samorządu terytorialnego, porównanie ich z miastami średnimi i dużymi, a na koniec wyciągnięcie wniosków, czy liczebność miast determinuje wielkość wydatków inwestycyjnych. Zakres przestrzenny badań zawężono do województwa pomorskiego, a czasowy do lat 2006-2009.

1. Charakterystyka i specyfika małego miasta

Ośrodki miejskie uważane są za centra, w których rozwój przebiega dynamiczniej niż w otaczających obszarach. Pełnią funkcję stymulatora rozwoju gospodarczego i społecznego dla terenów z nimi powiązanych. Miasta mają cechy odróżniające je od terenów wiejskich. Z punktu widzenia struktury przestrzennej różnią się większym stopniem zaludnienia, koncentracją handlu i usług, zwartością zabudowy, większą koncentracją majątku oraz brakiem cech użytkowania rolniczego¹. Nie oznacza to, że na terenie miast nie mogą występować grunty, od których właściciel zobowiązany jest uiszczać podatek rolny. Stan ten nie zmienia jednak faktu, że główne funkcje miasta są pozarolnicze.

Opisane cechy dotyczą charakterystyki przestrzenno-funkcjonalnej miasta. Z punktu widzenia administracyjnego miastem² jest jednostka osadnicza, której nadano prawa miejskie, a przesłankami do nadania takiego właśnie statusu są opisane wyżej cechy, które ustawowo ujęto w cztery grupy: infrastruktury społecznej, technicznej, układu urbanistycznego oraz charakteru zabudowy³.

O ile status administracyjny jednostki przestrzennej w sposób dość jednoznaczny⁴ reguluje kwestie związane z formalnymi aspektami nazewnictwa przedstawicieli władzy samorządowej w gminach miejskich, to nie ma wytycznych, według których miasto określa się mianem małego, średniego, dużego bądź metropolii. Jako granice przyjęło się przyjmować⁵ wartości 20 tys., 100 tys. oraz miliona mieszkańców. Zgodnie z nimi miasta małe liczą do 20 tys. ludności, średnie do 100 tys., duże do miliona, a liczące więcej nazywa się wielkimi⁶. Należy podkreślić, że są to granice umowne, bo np. T. Markowski zauważa, iż miasta, które można zaliczyć do sieci metropolitalnej, liczą powyżej 200 tys. mieszkańców⁷. Wspomniane granice są wynikiem obserwacji zmiany funkcji miast wraz ze wzrostem liczby ludności.

¹ J. Kotlińska: *Finansowe aspekty gospodarki nieruchomościami komunalnymi w Polsce*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań 2009, s. 17-18.

² Określeniem zbliżonym, aczkolwiek zdecydowanie nietożsamym z terminem „miasto” jest „miejsowość”. Szersze rozważania na temat interpretacji pojęcia „miejsowość” zawarto w opracowaniu D. Szymańskiej: *Geografia osadnictwa*. PWN, Warszawa 2009, s. 76-78.

³ Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. tekst jednolity Dz.U. 2001, nr 142, poz. 1591 z późn. zm., art. 4.

⁴ Ale nie arbitralny, gdyż istnieje pewna dowolność, np. co do możliwości uzyskania statusu miasta na prawach powiatu bądź nazywania organu władzy wykonawczej prezydentem.

⁵ Por. badania D. Szymańskiej przedstawione w publikacjach: *Urbanizacja na świecie*. PWN, Warszawa 2007, s. 19-22 oraz *Geografia osadnictwa*. Op. cit., s. 179.

⁶ J. Kotlińska: Op. cit., s. 19.

⁷ T. Markowski: *Zarządzanie rozwojem miast*. PWN, Warszawa 1999, s. 131.

Pomimo braku jednoznacznych granic określających przynależność miasta do kategorii dużego bądź średniego, do dalszych badań przyjęto najbardziej rozpowszechnioną klasyfikację⁸, zgodnie z którą małe miasta to takie, które po pierwsze, mają status miasta, a po drugie, liczba mieszkańców nie przekracza 20 tys. Kryterium ludnościowe nie oznacza, że są to ośrodki jednorodne. Występują między nimi różnice społeczno-gospodarcze, funkcjonalne czy morfologiczne⁹. Różna polityka inwestycyjna, należąca do szerszej kategorii polityki wydatkowej, jest również jedną z cech różnicujących te jednostki.

2. Inwestycje czynnikiem rozwoju lokalnego

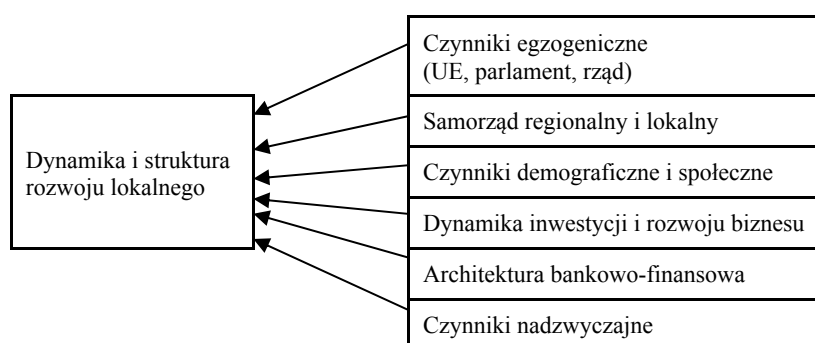
Debata nad zagadnieniem rozwoju lokalnego, różnymi koncepcjami definiowania tego pojęcia, a także sposobami pomiaru oraz identyfikacji czynników rozwojowych trwa w Polsce wiele lat. Początek dyskusji nad rozwojem lokalnym w obecnym rozumieniu datuje się w Europie na lata 60. i 70. minionego stulecia. Rozważania nasilają się i nabierają nowego znaczenia zwłaszcza w okresie zmian zachodzących w sferze ustrojowej, administracyjnej i geopolitycznej.

Z wielu istniejących definicji można przyjąć interpretację, że rozwój lokalny to działania podejmowane przez władze terytorialne, społeczność lokalną, przedsiębiorców i organizacje społeczno-kulturalne, z zachowaniem wiodącej roli tych pierwszych, które wykorzystując czynniki rozwoju, dążą przede wszystkim do podniesienia jakości życia mieszkańców. Czynniki rozwojowe są różnie klasyfikowane i w różnym stopniu przekładają się na rozwój. Jeden ze sposobów porządkowania przedstawiono na rys. 1. W jednej spośród sześciu głównych grup determinant rozwoju lokalnego autorzy odnieśli się do inwestycji, które są przedmiotem badań przedstawionych w części empirycznej artykułu.

⁸ Por. np. A. Zakrzewska-Półtorak: *Przekształcenia w strukturze społeczno-ekonomicznej wybranych małych miast wrocławskiego obszaru metropolitalnego*. W: *Ośrodki lokalne w strefie oddziaływania wielkich miast*. Red. K. Heffner, T. Marszał. Biuletyn KPZK 238, Warszawa 2008, s. 62, a także E. Zuzañska-Żyśko: *Małe miasta w strefie oddziaływania ośrodków regionalnych*. W: *Małe miasta w obszarach metropolitalnych*. Red. K. Heffner, T. Marszał. Biuletyn KPZK nr 232, Warszawa 2007, s. 63 oraz D. Szymańska, E. Grzelak-Kostulska: *Problematyka małych miast w Polsce w świetle literatury*. W: *Problemy rozwoju małych miast w wymiarze lokalnym i regionalnym*. Red. K. Heffner, T. Marszał. Biuletyn KPZK 220, Warszawa 2005, s. 21-36.

⁹ K. Heffner, T. Marszał: *Uwarunkowania rozwoju i zmiany w zagospodarowaniu małych miast w Polsce w drugiej połowie XX w.* W: *Uwarunkowania rozwoju małych miast*. Red. K. Heffner, T. Marszał. Biuletyn KPZK nr 226, Warszawa 2006, s. 8.

Rys. 1. Główne determinanty rozwoju lokalnego

Źródło: S. Flejterski, I. Jaźwiński, R. Klóska: *Koncepcje szacowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego lokalnych jednostek samorządu terytorialnego*. W: *Znaczenie samorządu terytorialnego dla rozwoju regionalnego w Polsce, Niemczech i na Ukrainie*. Red. S. Flejterski, A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 620, Szczecin 2010, s. 81.

Znaczenie czynników rozwojowych we współczesnej gospodarce ulega przeobrażeniu. Jak zauważa M. Rogowska, w gospodarce opartej na wiedzy następuje przewartościowanie czynników pojmowanych tradycyjnie. Jednak pomimo rosnącego znaczenia determinant o charakterze niematerialnym nadal jedną z podstawowych składowych potencjału rozwojowego jest infrastruktura techniczna, która powstaje lub jest modernizowana na skutek ponoszenia wydatków inwestycyjnych. Zmianie natomiast uległ jej charakter. Z czynnika pasywnego, biernego i ilościowego, ograniczonego do zaspokajania potrzeb społeczności lokalnych, przekształciła się w aktywny czynnik działań prorozwojowych o charakterze jakościowym¹⁰.

Na rozwój można też spojrzeć nie od strony działań czy czynników, które go dynamizują, lecz z punktu widzenia przeszkód hamujących, opóźniających go lub wręcz uniemożliwiających rozwój. Przeszkody te zwane są barierami. Podobnie jak w przypadku czynników rozwojowych, tak i tutaj istnieją różne klasyfikacje oraz różne znaczenie poszczególnych przeszkód. Zawsze jednak jako bariera rozwojowa pojawia się niedorozwój bądź zapóźnienie infrastrukturalne¹¹.

¹⁰ M. Rogowska: *Zmiana wybranych elementów infrastruktury technicznej gmin powiatu kłodzkiego w latach 2003-2006*. W: *Dylematy rozwoju lokalnego i regionalnego na początku XXI wieku*. Red. S. Korenik, A. Dybała. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego, nr 101, Wrocław 2010, s. 168.

¹¹ A. Sekuła: *Barriere rozwoju lokalnego*. W: *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie*. Red. B. Filipiak, A. Szewczuk, Z. Zychowicz. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 401, Szczecin 2005, s. 596.

K. Wasilewska, wymieniając cztery główne grupy barier, oprócz bezrobocia, administracji, braku bezpieczeństwa, wyróżnia także brak nowych inwestycji¹².

Można powiedzieć, że niedoinwestowanie jednostki samorządu terytorialnego przekładające się na stan i jakość infrastruktury jest barierą wymienianą w wielu opracowaniach. Systematyzując bariery ze względu na źródło powstawania, można podzielić je na zewnętrzne i wewnętrzne. Pierwsze powstają poza jednostką terytorialną, drugie w jej obrębie. Wśród przeszkód wewnętrznych wyróżnia się ponadto bezwarunkowe, zawsze prowadzące do ograniczenia rozwoju oraz warunkowe, których istnienie wiąże się z ryzykiem rozwoju. Zdaniem J. Paryska ograniczenia bezwarunkowe, zwane klasycznymi, to głównie¹³:

- niedorozwój infrastruktury technicznej i społecznej,
- brak wolnych terenów, szczególnie terenów uzbrojonych,
- niedorozwój budownictwa mieszkaniowego,
- dewastacja środowiska przyrodniczego,
- nieodpowiednie kwalifikacje kadr, a zwłaszcza osób bezrobotnych.

Negatywne oddziaływanie niektórych z nich na rozwój, zwłaszcza w zakresie infrastruktury technicznej, społecznej czy środowiska naturalnego, może zostać zmniejszone poprzez odpowiednio zaplanowaną i realizowaną politykę inwestycyjną.

Jednym z elementów działań składających się na koncepcję polityki inwestycyjnej opracowywanej i wdrażanej przez jednostkę samorządu terytorialnego są wydatki inwestycyjne. Obrazują one w wartościach kwotowych wielkość wydatków poniesionych na realizację polityki inwestycyjnej. Inwestycje, co wcześniej wskazano, są jednym z czynników rozwojowych, a ich brak – barierą. Znaczenie wydatków inwestycyjnych, oprócz efektów pierwotnych, charakteryzujących się poprawą stanu i jakości infrastruktury w jednostce terytorialnej, objawia się również w postaci efektów wtórnych. „Wydatki inwestycyjne tworzą bowiem popyt na dobra i usługi inwestycyjne i jako takie pobudzają gospodarkę”¹⁴. Ich rozmiar i znaczenie w budżecie w wybranych miastach województwa pomorskiego przeanalizowano w następnej części artykułu.

¹² K. Wasilewska: *Wpływ władz lokalnych na rozwój społeczno-ekonomiczny jednostek samorządu terytorialnego*. W: *Dylematy rozwoju lokalnego...*, op. cit., s. 211.

¹³ J.J. Parysek: *Podstawy gospodarki lokalnej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 1997, s. 121.

¹⁴ E. Markowska-Bzducha: *Rola samorządu terytorialnego w kreowaniu rozwoju lokalnego i regionalnego – samorządowe wydatki inwestycyjne*. W: *Dylematy rozwoju lokalnego...*, op. cit., s. 258.

3. Struktura małych miast województwa pomorskiego

Województwo pomorskie ze względu na wiele cech, które je charakteryzują i opisują, zbliżone jest do statystycznego, „średniego” polskiego województwa. Liczy 2,22 mln mieszkańców, co plasuje je na 7. miejscu w kraju. Z punktu widzenia powierzchni, którą zajmuje (18,3 km²), lokuje się na 8. miejscu. Statystyczne polskie województwo obejmuje obszar 19,5 tys. km² i liczy 2,38 mln mieszkańców.

Liczba miast w pomorskim wynosi 42. Jest to jednak wskaźnik dość względny i trudno porównywalny, gdyż należy pamiętać, że województwa mają różną powierzchnię i różną liczebność, np. identyczną liczbę miast ma województwo lubuskie, które jest jednym z mniejszych obszarowo i ludnościowo w Polsce – zamieszkuje je ponad dwukrotnie mniej osób (1,01 mln) niż pomorskie. Z kolei województwo dolnośląskie jest liczniejsze w stosunku do pomorskiego o ok. 30% (2,88 mln), ale na jego terenie zlokalizowanych jest ponad dwa razy więcej miast – 91¹⁵.

Miasta w województwie pomorskim charakteryzuje dość duże zróżnicowanie. W jego granicach istnieje najmniejsza gmina miejska w Polsce, którą jest Krynica Morska licząca mniej niż 1,5 tys. mieszkańców. Z kolei stolica województwa, Gdańsk, to blisko półmilionowa metropolia – 457 tys. ludności. Spośród wszystkich miast, zgodnie z przedstawionym wcześniej kryterium, do małych zaliczyć można 27. Niektórzy włączają także Redę, ze względu na liczbę ludności przekraczającą w niewielkim stopniu próg 20 tys. Jednak z powodu tendencji do znacznego przyrostu liczby mieszkańców – o 3 tys. w ciągu 10 lat – należy uznać, że trend ten zostanie zachowany i liczba mieszkańców miasta w latach następnych dalej będzie się zwiększać. Z tego względu Reda w dalszych obliczeniach nie została uwzględniona.

Nie wszystkie spośród małych miast województwa pomorskiego mają status gmin miejskich. Można nawet stwierdzić, że mniejszość z nich znajduje się w takiej sytuacji. Najczęściej są stolicą gmin miejsko-wiejskich i prawdopodobnie stosunkowo niewielka liczebność miasta jest jedną z głównych przesłanek łączenia w jedną gminę wraz z przyległymi terenami wiejskimi. Tylko 10 miast należących do grona małych jest jednocześnie gminami miejskimi. Ich ogólną charakterystykę zaprezentowano w tabeli 1.

¹⁵ Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl/bdl [01.12.2010].

Tabela 1

Wybrane charakterystyki małych miast – gmin miejskich w województwie pomorskim

Miasto	Liczebność* (tys.)	Przynależność do powiatu	Nadmorskie położenie	Istnienie gminy-pary
Czarna Woda	3 199	starogardzki	nie	nie
Człuchów	14 250	człuchowski	nie	tak
Hel	3 750	pucki	tak	nie
Jastarnia	3 921	pucki	tak	nie
Krynica Morska	1 360	nowodworski	tak	nie
Łeba	3 760	łęborski	tak	nie
Puck	11 290	pucki	tak	tak
Skórcz	3 586	starogardzki	nie	tak
Ustka	16 056	słupski	tak	tak
Władysławowo	15 104	pucki	tak	nie

* Stan na połowę 2010 r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl/bdl [01.12.2010].

Kryteria charakteryzujące małe miasta dobrano w taki sposób, aby wyjaśnić ich specyfikę polegającą na tym, że pomimo stosunkowo małej liczebności stanowią odrębną jednostkę administracyjną. Jak widać z analizy tabeli 1, większość położona jest w pasie przybrzeżnym i przynależy do jednego z północnych powiatów pomorskiego, takich jak: pucki, lęborski bądź słupski. Tylko trzy miasta – Czarna Woda, Człuchów i Skórcz – nie spełniają tego warunku. Dwa ostatnie, a także inne, np. Puck lub Ustka, mają swój odpowiednik w postaci tzw. gminy-pary. Jest to jednostka o charakterze wiejskim mająca identyczną nazwę jak gmina miejska i mająca na jej terenie siedzibę, a więc faktycznie poza swoimi granicami. Jedynym miastem niespełniającym pierwszego ani drugiego kryterium jest Czarna Woda – miasto wydzielone z gminy Kaliska, posiadające prawa miejskie niecałe 20 lat, od roku 1993¹⁶.

Sporządzając charakterystyki małych miast, często stosuje się w porównaniach podział na trzy grupy: do 5 tys. mieszkańców, od 5 do 10 oraz powyżej 10 tys. Z tabeli 1 wynika, że druga grupa wśród małych miast – gmin miejskich w województwie pomorskim nie jest reprezentowana.

¹⁶ Witryna internetowa województwa pomorskiego: www.wrotapomorza.pl [01.12.2010].

4. Wydatki inwestycyjne małych miast

Małe miasta nie muszą rozwijać się poprzez zmianę, tzn. przyrost ludności, powinny rozwijać się poprzez zmianę struktury. Jej poprawa może odbywać się dzięki wydatkom poniesionym przez jst. Jedną z metod prowadzących do poprawy struktury jest proces inwestycyjny. Większość inwestycji, zwłaszcza o charakterze użyteczności publicznej, wykonują podmioty publiczne, głównie jednostki samorządu terytorialnego. Rozmiar przedsięwzięć inwestycyjnych od strony finansowej widoczny jest w budżecie miasta w postaci wydatków inwestycyjnych.

Wydatki inwestycyjne miast wybranych do analizy na tle ich całkowitych wydatków budżetu przedstawiono w tabeli 2. Wydatki ogółem, co uznać należy za sytuację normalną, skorelowane są z wielkością miasta. Stąd też największe wartości przyjmują w przypadku trzech największych miast, tzn. Człuchowa, Ustki, Władysławowa. Zauważyć można, że w niektórych dużo mniejszych miastach nie są one znacząco niższe, np. w Łebie w 2006 roku czy w Jastarni w 2008 roku, jednak są to sytuacje sporadyczne.

Tabela 2

Wydatki inwestycyjne (mln zł) na tle wydatków budżetu małych miast (mln zł)
w latach 2006-2009

Rok	Rok	Czarna Woda	Człuchów	Hel	Jastarnia	Krynica Morska	Łeba	Puck	Skórcz	Ustka	Władysławowo
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2006	wydatki ogółem	7,25	33,86	11,78	15,02	7,19	32,47	24,12	6,79	45,60	38,97
	wydatki inwestycyjne	0,81	7,93	2,53	3,82	1,02	18,08	6,77	0,65	14,41	8,08
	udział (%)	11,12	23,41	21,50	25,45	14,16	55,70	28,06	9,57	31,60	20,74
2007	wydatki ogółem	7,40	34,30	13,55	27,99	8,24	15,97	23,26	7,57	45,21	46,00
	wydatki inwestycyjne	0,62	6,39	2,63	16,53	1,74	1,89	4,59	0,85	12,37	13,35
	udział (%)	8,32	18,62	19,44	59,05	21,09	11,85	19,75	11,28	27,36	29,03

cd. tabeli 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2008	wydatki ogółem	7,78	36,19	13,79	41,07	7,77	20,18	26,28	7,88	44,09	44,13
	wydatki inwestycyjne	0,18	7,11	1,75	27,07	0,88	4,79	6,50	0,36	4,33	7,02
	udział (%)	2,28	19,66	12,70	65,91	11,34	23,73	24,73	4,52	9,81	15,90
2009	wydatki ogółem	8,52	43,91	14,81	18,03	11,38	17,39	29,93	8,41	47,10	49,16
	wydatki inwestycyjne	0,58	13,79	1,87	3,07	4,00	1,16	8,11	0,95	8,47	9,46
	udział (%)	6,80	31,40	12,66	17,00	35,13	6,69	27,11	11,35	17,99	19,24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl/bdl [01.12.2010].

Nieco inaczej wygląda sytuacja w przypadku wydatków inwestycyjnych, czyli tych uznanych za prorozwojowe. Zauważyć można, że ich wielkość nie jest już powiązana z wielkością miasta. W roku 2006 największe zanotowano w Łebie, a w latach następnych w Jastarni i Człuchowie. Zwrócić uwagę należy na zauważalny spadek aktywności inwestycyjnej w latach 2008-2009 większości miast, co niewątpliwie powiązane jest z kryzysem gospodarczym i spadkiem wpływów do budżetu. W pewnym stopniu widoczny jest także w określeniu stosunku wydatków inwestycyjnych do wydatków ogółem, które określone są w tabeli jako „udział”, lecz nie można mówić w przypadku tej kategorii o jednej, zauważalnej tendencji. O ile w Łebie udział wydatków inwestycyjnych zmalał ponadośmiokrotnie (z 55,7% do 6,7%), to w Krynicy Morskiej wzrósł z 14,2% do 35,1%, a w innych miastach, np. w Pucku czy Władysławowie, utrzymał się na podobnym poziomie. Jest to zapewne powiązane z długością cyklu inwestycyjnego, realizacją inwestycji współfinansowanych bezzwrotnymi środkami zagranicznymi czy decyzjami o redukcji w większym stopniu wydatków bieżących niż inwestycyjnych.

Uśrednioną z czterech lat wartość wydatków inwestycyjnych, którą dla łatwiejszej interpretacji przedstawiono w tabeli 3, zinterpretować można jako wysiłek jednostek samorządu terytorialnego na rzecz rozwoju. W większości przypadków osiąga wartość z przedziału 20-25%. W dwóch przypadkach, Jastarni i Łeby, jest wyższa i w dwóch kolejnych, Czarnej Wody i Skórczu, niższa, pomimo że miasta te mają zbliżoną liczbę mieszkańców. Wielkość i możliwości inwestycyjne nie są zatem uwarunkowane rozmiarem miasta, lecz jego położe-

niem, gdyż zarówno Jastarnia, jak i Łeba to atrakcyjne turystycznie miejscowości nadmorskie. Warunku tego nie spełnia ani Czarna Woda, ani Skórcz.

Tabela 3

Uśredniony udział (lata 2006-2009) wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem gmin miejskich – małych miast województwa pomorskiego

Miasto	Czarna Woda	Człuchów	Hel	Jastarnia	Krynica Morska	Łeba	Puck	Skórcz	Ustka	Władysławowo
udział	7,1	23,8	16,3	49,4	22,1	30,1	25,1	9,2	21,7	21,3

Źródło: Ibid.

Ostatnim elementem badań było odniesienie otrzymanych wyników do innych miast województwa pomorskiego. Do porównania wybrano wspomniane cztery małe miasta mające skrajne wartości udziałów, trzy duże miasta na prawach powiatu (Gdańsk, Gdynia, Słupsk) i trzy następne w kolejności liczebności, tzn. Tczew, Starogard Gdański i Wejherowo. Ostatnie zaliczane są do kategorii średnich, gdyż zamieszkane są przez ok. 50-60 tys. mieszkańców. Porównania dokonano za pomocą użytego wcześniej wskaźnika, tzn. uśrednionych udziałów wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem oraz wydatkach inwestycyjnych na mieszkańca, i przedstawiono je w tabeli 4.

Tabela 4

Porównanie uśrednionych wydatków inwestycyjnych (lata 2006-2009) wybranych małych, średnich i dużych miast województwa pomorskiego

Miasto	Czarna Woda	Jastarnia	Łeba	Skórcz	Gdańsk	Gdynia	Słupsk	Tczew	Starogard Gdański	Wejherowo
liczebność (tys.)	3,2	3,9	3,8	3,6	456,6	247,9	97,1	60,3	48,2	47,2
udział* (%)	7,1	49,4	30,1	9,2	21,1	23,3	15,9	20,2	18,1	18,7
wydatki inwestycyjne (tys. zł)/osobę	170	3237	1706	195	789	847	599	453	428	422

* Wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem.

Źródło: Ibid.

Analiza tabeli ukazuje, że miasta duże, takie jak Gdańsk czy Gdynia, prowadzą rozległą politykę inwestycyjną. Ich średnioroczny udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem przekracza 21%, co w wartościach kwotowych wynosi ok. 800-850 zł/osobę. Niewiele mniejsze zaangażowanie w średnim mieście, np. w Tczewie (20%), oznacza już tylko niewiele ponad 50% środków wydatkowanych przez Gdynię. Dość zbliżoną sytuację można zaobserwować w pozostałych dwóch miastach średniej wielkości – Starogardzie Gdańskim i Wejherowie. Małe miasta wytypowane do badań porównawczych nie tworzą jednorodnej grupy. Pamiętać należy, że wybrano przypadki skrajne, a więc już samo kryterium wyboru wiązało się z brakiem cech wspólnych w zakresie wydatków inwestycyjnych. Po rozszerzeniu grupy porównawczej o miasta średnie i duże okazało się, że Jastarnia i Łeba nadal pozostały miastami inwestującymi najwięcej, a Czarna Woda i Skórcz inwestującymi najmniej, zarówno w ujęciu bezwzględnym, czyli kwotowym, jak i względnym, wyliczonym na podstawie udziałów wydatków inwestycyjnych w całkowitej kwocie wydatków.

Zakończenie

Każde miasto, bez względu na wielkość i położenie, staje przed problemem określenia działań składających się na lokalną politykę społeczno-ekonomiczną i przestrzenną. Rozwój różnych obszarów strefy społecznej, gospodarczej, przestrzennej czy kulturalnej wiąże się z koniecznością poniesienia wydatków inwestycyjnych. Środki finansowe, które można na nie przeznaczyć, stają się jednym z warunków prowadzenia działań mających na celu rozwój.

Analizy i wyliczenia zawarte w artykule dowiodły, że liczebność miast nie jest bezwzględną determinantą decydującą o wielkości wydatków inwestycyjnych wpływających na tempo rozwoju jednostki przestrzennej. Dużym miastom łatwiej dynamizować rozwój, gdyż – chociażby ze względu na liczebność mieszkańców – są bardziej atrakcyjnym partnerem dla biznesu, nowoczesnych technologii czy zaawansowanych usług. Małe jednostki muszą starać się wykrzysnąć inne czynniki rozwojowe i w oparciu o nie budować przewagę konkurencyjną. Atrakcyjne turystycznie położenie może być lokomotywą rozwoju, czego przykładem są Jastarnia i Łeba, inwestujące w przeliczeniu na mieszkańca zdecydowanie więcej niż duże miasta Pomorskiego, w tym stolica województwa – Gdańsk.

Bibliografia

1. Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl.
2. Flejterski S., Jaźwiński I., Klóska R.: *Koncepcje szacowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego lokalnych jednostek samorządu terytorialnego*. W: *Znaczenie samorządu terytorialnego dla rozwoju regionalnego w Polsce, Niemczech i na Ukrainie*. Red. S. Flejterski, A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 620, Szczecin 2010.
3. Heffner K., Marszał T.: *Uwarunkowania rozwoju i zmiany w zagospodarowaniu małych miast w Polsce w drugiej połowie XX w.* W: *Uwarunkowania rozwoju małych miast*. Red. K. Heffner, T. Marszał. Biuletyn KPZK nr 226, Warszawa 2006.
4. Kotlińska J.: *Finansowe aspekty gospodarki nieruchomościami komunalnymi w Polsce*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań 2009.
5. Markowska-Bzducha E.: *Rola samorządu terytorialnego w kreowaniu rozwoju lokalnego i regionalnego – samorządowe wydatki inwestycyjne*. W: *Dylematy rozwoju lokalnego i regionalnego na początku XXI w.* Red. S. Korenik, A. Dybała. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego, nr 101, Wrocław 2010.
6. Markowski T.: *Zarządzanie rozwojem miast*. PWN, Warszawa 1999.
7. Parysek J.J.: *Podstawy gospodarki lokalnej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 1997.
8. Rogowska M.: *Zmiana wybranych elementów infrastruktury technicznej gmin powiatu kłodzkiego w latach 2003–2006*. W: *Dylematy rozwoju lokalnego i regionalnego na początku XXI wieku*. Red. S. Korenik, A. Dybała. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego, nr 101, Wrocław 2010.
9. Sekuła A.: *Bariery rozwoju lokalnego*. W: *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie*. Red. B. Filipiak, A. Szewczuk, Z. Zychowicz. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 401, Szczecin 2005.
10. Szymańska D.: *Geografia osadnictwa*. PWN, Warszawa 2009.
11. Szymańska D.: *Urbanizacja na świecie*. PWN, Warszawa 2007.
12. Szymańska D., Grzelak-Kostulska E.: *Problematyka małych miast w Polsce w świetle literatury*. W: *Problemy rozwoju małych miast w wymiarze lokalnym i regionalnym*. Red. K. Heffner, T. Marszał. Biuletyn KPZK 220, Warszawa 2005.
13. Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. tekst jednolity Dz.U. 2001, nr 142, poz. 1591 z późn. zm.
14. Wasilewska K.: *Wpływ władz lokalnych na rozwój społeczno-ekonomiczny jednostek samorządu terytorialnego*. W: *Dylematy rozwoju lokalnego i regionalnego na początku XXI w.* Red. S. Korenik, A. Dybała. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego, nr 101, Wrocław 2010.
15. Witryna internetowa pomorskiego: www.wrotapomorza.pl.

16. Zakrzewska-Półtorak A.: *Przekształcenia w strukturze społeczno-ekonomicznej wybranych małych miast wrocławskiego obszaru metropolitalnego*. W: *Ośrodki lokalne w strefie oddziaływania wielkich miast*. Red. K. Heffner, T. Marszał. Biuletyn KPZK 238, Warszawa 2008.
17. Zuzńska-Żyśko E.: *Małe miasta w strefie oddziaływania ośrodków regionalnych*. W: *Małe miasta w obszarach metropolitalnych*. Red. K. Heffner, T. Marszał. Biuletyn KPZK nr 232, Warszawa 2007.

DEVELOPMENT OF SMALL TOWNS IN THE LIGHT OF INVESTMENT EXPENDITURES – ON THE BASIS OF POMORSKIE VOIVODESHIP URBAN COMMUNES

Summary

The article describes the possibilities of development of small towns-communes of Pomorskie voivodeship on the basis of their investment expenditures. The analyses are preceded by theoretical discussions on the role, significance and interpretation in modern economy the following terms: small town, development factors and barriers with particular attention being paid to the role of investment in development process. The research wasn't limited only to show basic indicators, i.e. the total budget expenditures per capita and share investment expenditures in total expenditures in local government budget. It was also aimed on comparing communes-small towns with middle towns and cities. The research was conducted in the years 2006-2009 and covered the area of Pomorskie voivodeship. Data for the study was acquired from Local Data Office as well as from the some chosen websites.